RECENZE

Hledání intuitivní ženské chytrosti v jádru tradic antického modelu výchovy

Kryštof Boháček

Recenzovaná monografie: Hawhee, D., 2004, *Bodily Arts: Rhetoric and Athletics in Ancient Greece*, Austin.

Kniha Debry Hawhee je pěknou ukázkou amerického multidisciplinárního přístupu posledních desetiletí: položíme-li si otázku, do jakého oboru vlastně náleží, budeme na rozpacích: mohli bychom ji zařadit stejně tak do dějin filosofie jako do teorie komposice textu, klasicko-filologického žánru, do ženských studií, rétoriky, teorií kultury antropologického či historicko-sociologického střihu etc. Autorka sama je dnes v zahraničí poměrně známou a citovanou osobností díky své slavné a již mnohokrát reeditované učebnici *Ancient Rhetoric for Contemporary Students* (1994, 1999, 2004, spoluautorka Sharon Crowley).

Bodily Arts je pozoruhodná práce, sestávající z většího počtu separátních detailních zkoumání určitých typických rysů antické kultury, vzdělanosti a vůbec základního antického postoje ke světu, v jejichž jádru ovšem autorka zdůrazňuje aspekty běžně chápáné jako spíše marginální. Autorka to zdůvodňuje všeobecným

upřednostňováním racionality a abstraktního myšlení v rámci klasických studií a zejména filosofie.

Cílem Hawheeové je syntézou zmíněných separátních analýz dojít k celkově odlišnému obrazu antické kultury. Obrazu, v němž sice všechna typická témata klasických studií mají své místo, v němž nicméně hlavní, tvůrčí a hybnou roli hraje jeden základní proud, který autorka nazývá „tělesnou moudrostí“ či způsobem myšlení, který je fixován na tělo a vnímání, z těla a jeho situativnosti a vždy vychází a vše k němu vztahuje.

Kniha sestává ze sedmi kapitol. V první autorka reinterpretuje klasický koncept *areté* ve vztahu k *agonální* povaze řecké kultury tak, aby vynikla původní dynamická povaha *areté*: je ji třeba osvědčovat zápasem tváří v tvář výzvám. Tomu ve druhé kapitole odpovídá koncept *métis*, sofistické vychytralosti či odysseovské kontextuální lstivosti, zjevně alternativní vůči statické *sofiá*.

Třetí kapitola zkoumá koncept *kairos* v nejširších souvislostech, a snaží se nalézt jeho prapůvod v situovanosti těla a jeho nutnosti přizpůsobivě reagovat na prostředí.

Čtvrtá, pátá a šestá kapitola jsou věnovány různým aspektům konceptu sebekonstrukce v procesu klasické attické výchovy. Východiskem je opět detailní analýza atletických tréninkových metod od nejstarších dokladů, výklad postupuje přes topologii archaického a klasického gymnasia a uzavírá zkoumáním role rytmu a hudby v záměrném procesu sebeutváření jak jedince, tak celé řecké kultury.

Paralelně s atletickým výcvikem je samozřejmě zkoumána výchova sofistů a filosofů, která podle autorky vrcholí rétorickou syntézou v raně hellénistické době. Veškerá intelektuální stránka výchovy nicméně v rámci tradice následuje až za utvářením těla, je traktována skrze atletickou terminologii a determinována tělesnými metaforami. Poslední kapitola je tedy věnována převzetí vedení filosofii a rétorikou na úkor atletického tradičního základu.

Hawheevé kniha je neobyčejně inspirativní, zvláště v českém prostředí, kde stále některé běžně zavedené rétorické koncepty a způsoby traktování vyvolávají kontroverze. Autorka nicméně nezapře svůj „ženský hlas“ a přespříliš násilně se snaží všude dosadit jediný aspekt, kterým je jakýsi odlišný druh moudrosti či myšlení, zjevně evokující ženskou empatii, sociální inteligenci a manipulativní chytrost na úkor (mužského) abstraktního myšlení. Ve výkladu kultury, pro kterou ženy prakticky neexistují, to působí nepřirozeně.